

BALDINTZARIK GABEKO OINARRIZKO ERRENTA BATERAKO LEGEGINTZAKO HERRI-EKIMENA

Bertsio laburtua

Ondoz ondoko bost atalen bidez, zioen azalpena aurkezten da, Eusko Legebiltzarrean Oinarrizko Errenta Baldintzagabearen (aurrerantzean OEB) aldeko Legegintzako Herri Ekimena (aurrerantzean, LHE) aurkezteko. Horietan, Zioen Azalpena jasotzen da, honako hauek barne hartzen dituena: 1) Giza eskubideen esparru juridikoa; II) Autonomia Erkidegoan diru-sarrerak bermatzeko indarrean dauden errentak pobreziarekin amaitzeko nahikoak ez izatea; III) egungo testuinguruari eta lanaren mitoari buruzko gogoetak gizarteratzeko elementu gisa; IV) LHE ezartzearen aldeko hainbat ahots, V) legegintzako herri-ekimen honetan proposatzen den LHeren ezaugarriak. Azkenik, ekimen hori defendatzen duten artikulua gehitu dira.

I. Giza eskubideen lege esparrua

Bai nazioarteko legeriak (1948ko Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsala, 1966ko Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalen Nazioarteko Ituna edo 1989ko Haurren Eskubideei buruzko Konbentzioa), bai Europar Batasuneko Tratatuak eta Europar Batasuneko Oinarrizko Eskubideen Gutunak, estatutuek pertsona guztientzako bizi-baldintza duinak bermatzeko nahitaezko baldintzak ezartzen dituzte. Bere artikulazio desberdinen eta osagarrien bidez, bizi-maila egokia garatzeko aukera bermatzeko eta giza existentziarako baldintza duinak etengabe hobetzen direla bermatzeko beharrezkoak diren eskubideak garatzeko betebeharra aldarrikatzen da, eskubide horien eraginkortasun osoa progresiboki lortzeko beharrezkoak diren neurriak garatuz, baliabide egoki guztiak erabiliz (ikus-entzunezko neurriak hartzea barne).

II. 1989an EAEn ezarritako gutxieneko errenta bermatu eta baldintzatuen eredua ez da gai izan pobreziarekin amaitzeko

EAEn, hainbat tresna ezarri dira, hala nola Diru-sarrerak Bermatzeko Errenta (DSBE), Etxebizitzarako Prestazio Osagarria (EPO) eta Gizarte Larrialdietarako Laguntzak (GLL), konpromiso horietara egokitzeko. Hala ere, hainbat baldintza eta betebeharrak bete behar izan dituzte konpromiso horiek betetzea zailtzen dutenak (familiatan eta bizikidetzaren unitateetan pentsatutako diseinua, norbanakoaren kasuan izan beharrean, eta izaera formala soilik). Gizarteratzea eta laneratzea, prestazioa kobratu ahal izateko nahitaezko kontraprestazio bihurtu dena Ereduaren egitura horren emaitza da, eta, horrekin batera, administrazio-kudeaketa bat egin da. Kudeaketa horrek zaildu egiten du diru-sarrerarik gabeko pertsonen prestazioak eskuratzea eta hartzaile gisa mantentzea, gabezia nagusiak agertu izana, eta hogeita hamar urtetik gora kostata, egiturazkotzat baino ezin dira onartu.

Pobrezia eta Gizarte Desberdintasunei buruzko Inkestaren arabera, 2018. urtean 185 pertsona zeuden pobrezia-arriskuan EAEn (biztanleria osoaren % 9,1). Horietatik, 136.567 pertsonak Diru-sarrerak Bermatzeko Errenta jaso zuten. 2018an DSBEaren onuradun izan ziren 136.567 pertsonetatik 66.219k pobrezia-egoera gainditzea lortu zuten eta 70.348 pobeak izaten jarraitu zuten. Datu horiek erakusten dutenez, pobrezia aurre egiteko eredua nahikoa ez izatea ereduaren akatsa da berez, eta, politika ekonomiko eta sozialaren premia larria den aldetik, beste eredu alternatibo bat ezartzea eskatzen dute, LHE honetan proposatzen den OEB bezala.

III. Egungo testuinguruari buruzko gogoetak

Era berean, egungo testuinguruak beharrezko 4 gogoeta planteatzen dizkigu:

1) *Gizarteratzeko funtsezko elementua den aldetik, interdependentzia eta enpleguaren mitoa aitortzea.* Enpleguaren mitoa aspaldidanik ari da apurtzen: 2008ko krisitik atera ondoren, ikusi biztanleria langabea eta kapitalarentzat soberakina hazi egin dela dugu eta, aldi berean, gehiegizko esplotazioa, prekarietatea eta lan-malgutasuna ugaritu egin direla (bereziki, babesik gabeko kolektiboen kasuan: emakumeak, migratzaileak, gazteak, etab.). Izan ere, COVID-19k eragindako azken krisi-hilabete hauetan, inoiz baino modu agerikoagoan azaldu dute pertsonok, baita gutxi gorabehera integrazio sozial osoa dugunok ere, zer zaurgarritasun duten gure bizi-baldintzak lan-merkatuak ematen digun integrazio-gaitasunaren arabera direnean. Hala, enpleguaren mendekotasunaren aurrean, badirudi COVID-19k ikaskuntza komuna indartu duela: publikoaren mendekotasuna eta gehiengoaren eskubide sozialen bermea aldarrikatzea, inor atzean utzi gabe aurrera egiteko gai izango den gizarte solidarioa eraikitzeke modu gisa.

2) *Emakumeen mendeko papera gizartean.* Hain zuzen ere, gaur egungo pandemia-egoerak agerian utzi du bizitzari eusteko zaintza-lanen zentraltasuna; hala ere, lan horiek, historikoki, gutxietsi egin dira, eta emakumeek doan eta merkatutik kanpo ikusezin bihurtu dituzte (eta, gaur egun, batez ere emakume migratuek eusten diete), eta, ondorioz, emakumeak gizarteko sektore prekarizatuenak bihurtu dira. Lan-merkatuan integratzeak emakumeak askatuko litzukeelako ilusioa ere ez da bete, eta, horren ondorioz, lanaldi bikoitzak egin dira enpleguan eta etxean, eta emakumeen denbora librea murriztu egin da (adibidez, mugimendu sozialak edo politikoak antolatzeko eta/edo horietan parte hartzeko).

3) *Egungo garapen teknologikoak pertsonen bizi-baldintza duinak hobetzeko duen ezintasuna.* Duela hamarkada gutxi batzuk arte, automatizazio-prozesuak eta garapen teknologikoa lan neketsu edo kaltegarrietatik askatzeko eta, aldi berean, pertsona guztien onurarako aberastasuna sortzeko aukera izango zela pentsatzea ohikoa zen. Hala ere, ez dira bizitzako lana deszentralizatzeko aukera bat, baizik eta milioika pertsonaren enplegua suntsitzen ari dira, beste bitarteko batzuen bidez beren bizitzari eusteko aukerarik gabe, eta lanean emandako denbora areagotu eta areagotu egiten da, gehiegizko ustiapeneko eta lan-baldintzen prekarizazioko prozesu batean, kapital-metaketaaren mesedetan.

4) *Planetaren mugekin eta bizitzaren zentraltasunarekin egungo ereduaren iraunkortasunik eza.*

Egungo eredu ekonomikoa jasanezina da, batetik, baliabideak eta Hegoalde Globaleko biztanleak etengabe arpilatu direlako (garai batean, kolonien arpilatze inperialaren bidez, eta gaur egun, nazioz gaindiko enpresen arpilatzearen bidez); eta, bestetik, giza espezieak bizi garen planetarekiko duen ekomendekotasuna ukatu nahi duelako, naturarekiko oreka suntsituz eta, horrela, arriskuan jarriz. Gaur egun, zoritxarrez, badakigu krisi ekologikoa – Larrialdi klimatikoa mehatxu nagusia izanik – migrazioak, prekarietatea eta pobrezia sortzeko faktore esponentziala dela.

Gainera, nazioartean egindako azterlan sistematikoek erakusten dute lotura dagoela egungo hazkunde-ereduaren, lanean emandako ordu-kopuru handiagoaren eta karbono-arrasto

handiagoa duten kontsumo-ereduen artean, hala nola autoa denbora "ez galtzeko" gehiago erabiltzea edo aurrez prestatutako produktu gehiago jatea, ez baitugu denborarik elikadura orekatu batean aritzeko. Depresioa, antsietatea eta estresa gaur egungo gizarteko gaixotasunik adierazgarrienak bihurtu dira, errendimenduak gehiegizko presioa eragiten baitu, eta horrek lan-higadura eragiten du, eta, gainera, gizartea apurka-apurka zatikatzen eta atomizatzen ari da, pertsonen arteko loturarik ez dagoelako, geure bizitzaz arduratzeko eta komunitatean eta bizitza politikoan modu aktiboagoan parte hartzeko astirik gabe.

IV. OEBren aldeko ahotsak

Aurreko ataletan deskribatutako egoera horien aurrean, hainbat ahotsek baldintzarik gabeko oinarrizko errentaren alde egin dute, besteak beste, Monterreyko Giza Eskubide Sortuberrien 2007ko Adierazpen Unibertsala, Europako Kontseiluaren Parlamentu Batzarrak 2018ko urtarrilaren 23an onartutako ebazpena edo Lanaren Nazioarteko Erakundeak 2018an gobernuari Oinarrizko Errenta Unibertsala integratzeko modu eraginkorrari buruz arretaz hausnartzea proposatu ziena. Babes-sisteman halaber, joan den 2020ko uztailearen 17an, Asiako eta Ozeano Bareko Garapenerako Nazio Batuen Programaren eskualdeko zuzendariordeak oinarrizko errenta unibertsala martxan jartzeko beharra nabarmendu zuen, eta Frantzisko Aita Santuak bere azken liburuan adierazi zuen beharrezkoa zela Oinarrizko Diru-sarrera Unibertsala (ODU) bezalako kontzeptuak aztertzea. Bestalde, Gizarte Langintzaren Kontseilu Nagusiak 2020ko maiatzaren 21ean onartutako *Gizarte Langintza errenten bermearen aurrean txostena*, Oinarrizko Errenta Bizi Gutxieneko Diru-sarrerarekin hasitako bidearen helmuga izan zedila eskatu zuen. Gainera, Espainian 650 gizarte eta hezkuntza profesionalak *Oinarrizko Errenta Unibertsalaren aldeko Manifestua* sinatu zuten 2020ko ekainean. Gizarte Ekintzako Erakundearen Kataluniako Federazioa ere, bazterketa-egoeran edo -arriskuan dauden pertsonekin lan egiten duten 114 erakunde biltzen dituenen, *Per què un ingrés mínim vital quan cal una renda bàsica universal txostenean? | Reflexions a l'entorn de la garantia de rendes*, 2020ko uztailean argitaratuak, kudeaketa sinplifikatu eta egoera ahulean dauden pertsonen estigmatizazioa apurtzen duen oinarrizko errenta baterantz aurrera egitea eskatzen zuen. 2020ko maiatzean, kultura-sektoreko mila profesionalak baino gehiagok sinatu zuten Espainian *kulturan lan egiten dugunon manifestua, oinarrizko errenta unibertsal eta baldintzarik gabekoaren alde*. Era berean, erakunde eta pertsona individual askok *baliabideak eta autonomia guztientzat dokumentua sinatu zuten Espainian 2020an: oinarrizko Errentaren aldeko Manifestu feminista*. 2020ko ekainaren 25ean, Espainiako LGBTI kolektiboek Oinarrizko Errenta Unibertsalaren aldeko LGBTI kolektiboak dokumentua onartu zuten. Gure testuinguru hurbilenean, Euskal Herriko esparru akademiko, unibertsitario eta ikerketa-zentroetako 764 ikertzailek abian jarri dute *Euskal Herrian Covid19 ondorengo ekonomia ekologikoaren aldeko Manifestua*, oinarrizko errenta unibertsal bat helburu horiek lortzeko beharrezko mekanismo gisa ezartzea barne hartzen duena.

V. Herri-ekimen honetan proposatzen den OEBa

Ekimen honetan, EAEn baldintzarik gabeko oinarrizko errenta bat ezartzea proposatzen da, estatuak biztanle guztiei baldintzarik gabe ordaindutako pobrezia-atalasearen pareko

zenbatekoa duen diru-sarrera gisa. Baldintzarik ezaren proposamena administrazio-kostuak aurreztera, diru-laguntza bat jasotzen ari diren pertsonak pobrezian harrapatuta gera ez daitezen saihestera eta gizarte-prestazioak jasotzen dituzten biztanleengan dagoen gizarte-estigmatizazioari aurre egitera bideratutako abantailetan oinarritzen da. Gainera, gutxieneko baliabideak bermatu nahi ditu, gizarte osoak askatasun handiagoa eta beldur gutxiago izan dezan gure bizitzak nolakoak izatea nahi dugun erabakitzeko, enplegu duinagoak aukeratzeko orduan autonomia gehiago izan dezagun, geure proiektuak aurrera eramateko edo etxeko lana ikusarazteko, horregatik diru-sarrerarik jaso gabe, eta beren mendekotasun-egoeran dauden milaka emakumek autonomia gehiago izan dezaten. OEBak gureagoak diren bizitzak eramateko aukera ematen digu, non aisialdia, zaintza, borondatezko lana edo beste jarduera batzuk, ordainduak edo ordaindu gabeak, sartzen diren, benetan egiten digutenera gehiago hurbiltzen direnak, banaka zein taldeka.

Horrelako diru-sarrera batek dakartzan kostuei aurre egin ahal izateko, zerga-sistema progresibo bat behar da, non pertsona batek ordaindu behar dituen zergen ehuneko handitu egiten baita aberastasunak gora egin ahala. Horrela finantzatutako oinarrizko errenta batek pertsona aberatsenen errenta gainerako biztanleengana birbanatzea eragiten du, gaur egun, % 1 aberatsenak, beste guztiek adina ondare duen mundu batean. Jakina, pertsona aberatsek, herritarrek ere jasoko dute OEB, baina zerga bidez, OEB gisa jasoko luketena baino ekarpen handiagoa egingo lukete.

Proposatzen den OEBren funtsezko ezaugarriak honako hauek dira:

- EAEren Aurrekontu Orokorrek finantzatutako diru prestazioa da.
- EAEn bizi diren pertsona guztiek izango dute eskubide hori. Eskubide hori eskubide subjektiboa izango da, hau da, Eusko Jaurlaritzaren aurrekontuetan eragina izan dezakeen edozein inguruabarren aurrean gailenduko da.
- Eskaera egin aurreko hiru hilabeteko bizileku-ziurtagiria izan ezik, ez da beste baldintzarik egongo OEB jasotzeko. Horrek esan nahi du EAEn bizi diren pertsona guztiek OEBrako eskubidea izango dutela, enplegua duten ala ez, norekin bizi diren, beste errenta- edo ondare-iturriak zein administrazio-estatusa kontuan hartu gabe.
- Gaur egun ongizate-estatua osatzen duten eta eskubide subjektiboen ezaugarri juridikoa duten eskubideak ez ditu murriztu edo gutxituko OEBk: osasunerako eskubidea, hezkuntzarako eskubidea, etxebizitzarako eskubidea, mendekotasunari arreta emateko eskubidea, pentsioak eta prestazio kontributiboak, etab. Prestazio ez-kontributiboak baino ez ditu ordeztuko, xedapen iragankorrean etxebizitzaren batez besteko alokairuaren kostua ordaintzeko adierazitakoa izan ezik.
- Etxebizitzarako eskubideak aipamen berezi bat eskatzen du, eta, horren bidez, lege honetan erabaki da zergatik ez den sartzen etxebizitza alokatzeko edo maileguz erosteko gastua 5. artikuluan ezartzen den OEBren zenbatekoan.

TESTU ARTIKULATUA

1. artikulua. *Eremua*. Lege honen bidez, OEB bat ezartzen da EAEn, eta hurrengo artikuluen arabera arautuko da.

2. artikulua. *Kontzeptua, printzipioak eta izaera*. OEB EAEn lurraldean bizi den pertsona ororen aldeko eskubidea da, eta hileko diru-prestazio bat da, oinarrizko beharrak asetzeko

aukera ematen diona, baina horrek ez du inolako kontraprestaziorik eskatzen, lan-merkatuan duen partaidetza edozein dela ere, eta bateragarria da edozein soldata edo prestazio kontributiborekin.

OEBaren oinarrizko printzipioak dira:

- a) Prestazio ekonomikoaren izaera unibertsala.
- b) Bere izaera indibiduala.
- c) Dituzten diru-sarrera edo errentei eta ondareari (pertsonalak edo familiakoak izan) ez dagokion izaera, hargatik eragotzi gabe diru-sarrera edo ondare horiek zerga-araudiak ezartzen dituen zergen pean egotea, eta OEBk kontribuziokoak ez diren beste prestazio batzuk ordezte.

OEB ukaezina, besterenezina, preskribaezina eta enbargaezina da, eta haren lagapen oro, arrazoa edozein dela ere, deuseza izango da.

3. artikulua. *Helburuak*. BBBrako eskubide subjektiboa sortuz, honako helburu hauek lortu nahi dira:

- a) Herritarren benetako autonomia- eta askatasun-maila handitzea, lan-, prestakuntza- eta bizitza-proiektuetan ahaldunduz, jarduera kolektibo eta sozialetan parte hartzeko jarrerak eta jarrera solidarioak eman eta susta ditzaten, gizarte kolaboratiboagoa lortzeko.
- b) Pobrezia-egoerei eta horien ugalketa-zikloa ahalbidetzen duten baldintzei aurre egitea, giza eskubideari bizi-baldintza duinen eraginkortasun osoa emanez.
- c) Orain arte indarrean egon den gutxieneko errenta bermatu eta baldintzatuen sistema gainditu eta ordezte, prestazio-sistema integratuago eta koherenteago bat proposatuz, bizirauteko asistentzia-prestazioen guztiz edo partzialki mende dagoen biztanleriaren zatia estigmatizatzea saihesteko.
- d) Aberastasunaren banaketa bidezkoagoa ahalbidetzea, gizarte-kohesioa eta demokraziaren kalitatea handitzen lagunduz.

4. artikulua. *Bizileku-betekizuna*. OEBrako eskubidea izateko, hiru hilabetez EAEko edozein udalerritan bizi izan dela frogatu beharko da, eskaera egin aurretik. Eskubide horri eutsiko zaio, EAEn benetan bizi den bitartean.

5. artikulua. *Zenbatekoa*. OEB finantzatzea Eusko Jaurlaritzaren ardura izango da. Zenbatekoa urtero finkatuko da EAEko Aurrekontu Orokorren Legean, eta honako baldintza hauek betetzea onartuko da:

1. – Hilean 900 euro errespetatuko dira gutxienez pertsona heldu batentzat edo 18 urtetik beherako pertsona emantzipatu batentzat, eta aurrez finkatutako zenbatekoaren % 30, kasu honetan 270 €, 14 urtetik beherakoa bada, eta % 50, kasu honetan 450 €, 13 urte baino gehiago izanik 18 urtera iristen ez bada eta emantzipatuta ez badago.

2. – Bermatu egingo da aurreko urteko OEBren zenbatekoa urtero igoko dela EAEn erregistratutako KPIaren arabera, betiere KPIa zero baino handiagoa bada.

3. – EAEko Aurrekontuen Legean ezarritako OEBren zenbatekoa ezin izango da inoiz EAEren pobrezia erlatiboaren muga baino txikiagoa izan.

Xedapen gehigarria

Proposatutako legea onartu eta hurrengo ekitaldian jarriko da indarrean.

Xedapen iragankorra. *Etxebizitzagatiko beste prestazio batekiko bateragarritasuna.*

Etxebizitzari buruzko egungo legeriak baldintza duinetan etxebizitza izateko eskubide subjektiboa bermatzen ez duen bitartean, bermatu egingo da OEB hori bateragarria dela herritarrek batez besteko alokairuaren kostua ordaintzea ahalbidetzen duten prestazio ez-kontributiboekin, Eusko Jaurlaritzak ezarritako baremoen arabera.

Xedapen indargabetzailea.

Lege hau indarrean jartzen denean, indargabetuta geratuko dira lege honen aurka dauden lege- edo erregelamendu-xedapen guztiak.